

KİTAP KRİTİĞİ: “TARİHÎ, COĞRAFİ VE KÜLTÜREL BOYUTLARIYLA GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE SARMAŞIK KAPLICASI VE ÇEVRESİ”

*“Sarmasık Thermal Springs and Its Surroundings
from Past to Present with its Historical,
Geographical and Dimensions”*

[Tuğrul Özcan, 'Tarihî, Coğrafi ve Kültürel Boyutlarıyla Geçmişten
Günümüze Sarmasık Kaplıcası ve Çevresi, Kitapyurdu KDY
Yayınları, İstanbul, 2023, (ISBN: 9786256628717)]

Yusuf Seha YERLİ

Ordu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Bilim Uzmanı,
Ordu/Türkiye, E-posta: yusufseha5298@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0001-3725-1837>

DOI: <https://doi.org/10.29329/akalid.2024.1084.7>

Makale Türü	Kitap Kritiği - Book Review	Article Type
Geliş Tarihi	2 Kasım - November 2024	Received
Kabul Tarihi	4 Aralık - December 2024	Acceptance
Yayın Tarihi	31 Aralık - December 2024	Publication
Sayfa Aralığı	338 - 344	Pages Range

Yusuf Seha Yerli, “Tuğrul Özcan, 'Tarihî Coğrafi ve Kültürel
Boyutlarıyla Geçmişten Günümüze Sarmasık Kaplıcası ve Çevresi,
Kitapyurdu KDY Yayınları, İstanbul, 2023, (ISBN: 9786256628717)”,
Akademik Literatür Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (AKALID),
C.2, S.3, Aralık 2024, s. 104-107.

Monografi türünde, Prof. Dr. Tuğrul Özcan tarafından kaleme alınan, “Ta-
rihi, Coğrafi ve Kültürel Boyutlarıyla Geçmişten Günümüze Sarmasık Kaplıcası ve
Çevresi” başlığıyla hazırlanan kitap, *Giriş* ve *Sonuç* bölümlerinin yanı sıra *Sar-
masık Kaplıcası Hakkında Genel Bilgiler* (s. 27-58), *Bürokrasi, İşletme ve Modernizasyon* (s.

61-96), *Kaplıcanın Ekonomik, Demografik, Sosyal ve Kültürel Yapıya Etkileri* (s. 99-147) başlıklarıyla üç ana bölümden oluşur.

Kitap, dönem kaynakları olan arşiv belgeleri, raporlar ve analizler, süreli yayınlar, mülakatlar, tetkik eserler, hatıratlar, yıllıklar ve internet erişimleri kullanılarak kapsamlı bir şekilde, bilimsel destek ve veri görselleştirmeleriyle (*tablolar, fotoğraflar, kroki ve haritalar*) birlikte sunulur. Eser, okuyucunun kolaylıkla takip edebileceği açık ve anlaşılır bir dil kullanılarak kaleme alınmıştır.

Kitabın giriş bölümünde, *ılıca, kaplıca ve jeotermal* kavramları anlamları bakımından açıklanarak okuyucunun terminolojik bir altyapı kazanması sağlanmıştır. Devamında, jeotermal su kaynaklarının kullanım amaçları ile bu kaynaklardan geçmişten günümüze faydalanma yöntemleri ele alınmıştır. Yazar, çeşitli medeniyetlerin jeotermal su kaynaklarını sıhhi ve dini amaçlarla kullanmalarına dikkat çekerken, bu kaynakların tarihi ve kültürel önemine de vurgu yapmıştır. Bunun ardından, Sarmaşık kaplıcasının bulunduğu bölgedeki önemi incelenerek Osmanlı'dan günümüze kaplıcanın aldığı farklı isimlendirmeler ve bu isimlendirmelerin nedenleri açıklanmıştır.

Birinci bölüm, *Sarmaşık Kaplıcası Hakkında Genel Bilgiler* (s. 27-58) başlığı altında, öncelikle çeşitli kaynaklar karşılaştırılarak Sarmaşık kaplıcasının keşfi incelenmiş; halk arasında sözlü ve yazılı aktarılan rivayetler ışığında kaplıcanın ortaya çıkış hikayesi ele alınmıştır. Devam eden yazımda, kaplıcanın coğrafi konumu tanımlanmış ve bulunduğu çevrenin genel özellikleri, farklı dönemlerde kaplıcaya ulaşım gibi konular resimlerle betimlenerek okuyucunun zihninde kurgusal bir bütünlük kurulmak istenmiştir.

Ardından, Türkiye'de jeotermal kaynakların oluşumu anlatılmış, bahsi geçen kaplıcanın sıcaklık ve kimyevi özellikleri salnameler, çeşitli notlar, tahlil sonuçları ve analiz raporları gibi sözel ve özellikle fenni kaynaklar kullanılarak detaylı bir şekilde tablolaştırılmıştır. Bölüm sonlarında kaplıcanın sıhhi özellikleri; yakın tarihlerde yapılan mülakatlar ve çeşitli kaynaklarda geçen anlatımlar ile incelenerek değerlendirilmiştir. Ayrıca, tedavi maksadıyla kaplıcadan hangi zaman diliminde ve nasıl faydalanılacağı konusuna da bölümün sonunda yer verilmiştir.

İkinci Bölüm, *Bürokrasi, İşletme ve Modernizasyon* (s. 61-96) başlığı altında, ilk olarak Sarmaşık kaplıcasının bilinen ilk halinden itibaren 20. yüzyılın son çeyreğine değin

mimari yapısında meydana gelen değişiklikler işlenir. Ardından yazar arşiv belgeleri, mahkeme kararları ve gazete haberleri doğrultusunda kaplıcanın tartışmalı mülkiyeti konusu üzerinde değerlendirmelerde bulunur. Konunun işlenişi bakımından, kaplıcanın işletme sorunlarına geçiş yapılır. Bu süreçte, vilayet, yerel yönetim, özel idare ve halk arasında meydana gelen kaplıcanın idari ve mülki aidiyeti sorunsalı detaylıca tartışılır.

Devamında, 1980’li yıllardan 1990’lara kadar süren sondaj çalışmaları, bu çalışmalarda belediye başkanları ile valilerin üstlendikleri roller ve bu alanda MTA (Maden Tetkik Arama Enstitüsü) ile yapılan görüşmeler ele alınır. Bölüm sonunda, kaplıcanın başlıca sorunları olan: kaplıcanın özel idare tarafından işletilmesi; kaplıcaya kaynaklık eden jeotermal su kaynağı için yapılan sondaj çalışmalarında yeterli çabanın gösterilmemesi; kaplıcanın mülkiyeti meselesi ve özellikle modernizasyon konularına değinilerek bu süreçte halkın ve yerel yönetimin tepkisi, merkezi yönetimin takındığı tavır ve uygulamalar ele alınır. Genel olarak yerel gazete haberlerinin kaynaklık ettiği bölümde 20. yüzyıl sonlarından günümüze kaplıcanın geldiği durum anlatılır.

Kaplıcanın Ekonomik, Demografik, Sosyal ve Kültürel Yapıya Etkileri (s. 99-147) başlıklı üçüncü bölüm, kitabın en kapsamlı kısmıdır. Buraya kadar işlenen konular, Sarmaşık kaplıcasının ortaya çıkışından yakın tarihimize kadar olan genel bilgilerini, bürokrasi, işletme ve modernizasyon başlıklarını inceler. Bu bölümde yazar, ilk olarak kaplıcanın turizm potansiyeli ve yöre ekonomisine katkılarını ele alır. Kaplıcanın çevresinde bulunan su kaynaklarının balıkçılık, baraj yapımı ve içme suyu olarak kullanılmasına dair değerlendirmelerde bulunur. Ardından, kaplıcaya gelen ziyaretçilerin kaplıcada bulundukları süre zarfında ziyaret ettikleri çeşitli dini ve doğal alanlardan bahsedilir.

Devam eden yazımda, kaplıca çevresinde bulunan hizmet sektörleri detaylı bir şekilde ele alınır. 1940-1985 yılları arasında hizmet veren oteller ve pansiyonların oda sayıları, kişi kapasiteleri, konfor alanları, kaplıcaya erişim olanakları ve fiyatlandırma gibi özellikleri incelenir. Pazaryeri, lokantalar, kahvehaneler, berberler, bakkallar, fırınlar, nalbur ve nalbant dükkanlarının verdikleri hizmetler, genel olarak döneme tanıklık etmiş kişilerle yapılan mülakatlar ve yerel gazete haberleri aracılığıyla değerlendirilir. Bunların yanı sıra kırıccılar, bakırcılar ve bohçacılar gibi seyyar ticaret erbapları da bu başlık altında işlenen konular arasındadır.

Bölümün ikinci kısmında, tarihi süreçte Sarmaşık çevresi ve demografik yapısı ele alınır. Yazar, 19. yüzyıl başlarında Bolaman kazasının bir köyü olan Sarmaşık’ın, sonraki dönemlerde Ilıca adında bir kasabayı ortaya çıkarmasında çevresindeki nüfus hareketliliğinin en önemli etkenlerden biri olduğunu vurgular. Bu bağlamda 1455’ten 20. yüzyılın başlarına kadar olan dönemde bölgesel nüfus hareketliliği; tahrir defterleri, arşiv belgeleri, nüfus sayımları ve yazılı eserler üzerinden incelenir.

Konu akışına uygun olarak bölümün üçüncü kısmında kaplıcanın bölgedeki sosyal, kültürel ve idari yapıya etkileri üzerinde durulur. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, bölgede eğitim, sağlık ve yeni iş alanlarının oluşumunda kaplıcanın önemi vurgulanır. Kitabın son konusu kaplıcanın yöre imarı ve ulaşımı üzerindeki etkileridir. Bu kısımda

kaplıcaya ulaşımı sağlayacak olan yol yapım çalışmalarına büyük önem verilir. 1960'larda başlayan çalışmaların, ancak günümüze yakın bir tarih olan 2018'de tamamlanmış görür. Yazar, imar ve ulaşım adı altında bölgesel olarak başlatılan projelerin -otel yapımı, termal hastane inşası, elektrik ihaleleri, köprü ve menfez onarımı ve yol yapım çalışmaları gibi hazırlıkların- özünün kaplıcanın modernizasyonuna yönelik olduğunu belirtir.

Sonuç bölümünde yazar, konunun genel bir değerlendirmesini yaparak kitabın yazım amacını okuyucuya aktarır: *"Osmanlı resmî kayıtlarında ve birçok eserde varlığından bahsedilen kaplıcanın neredeyse günümüze kadar kalıcı ve modern bir tesise dönüştürülememiş olması ve rağbet görmeyen bir yer olarak hatırlanması aslında sorgulanması gereken bir konudur. Zira buranın kalıcı ve modern bir tesise dönüştürülmesi, bulunduğu çevrenin hem tarihle olan bağlantısının devamını hem de yörenin kalkınmasını sağlayacak esaslı ve ciddi bir yatırım olacaktır. Aynı zamanda bu durum, Sarmaşık'ın tarihi bir nitelik kazanmış olan coğrafi ve jeolojik özelliğinin korunmasına büyük oranda katkı sağlayacaktır. Bu sebeple akademik toplantılarda kaplıcanın faal tutulması konusunda oluşturulacak farkındalık, Ordu çevresinde tek kalan bu kaplıcayı Habsamana'daki örneğinin uğradığı akıbetin benzerinden koruyacaktır. Netice itibarıyla kitapta bahsedilen özellikleri sebebiyle Sarmaşık kaplıcası, her yönüyle müstakil bir çalışma olarak ele alınması gereken önemli bir tarihi, tabii, coğrafi ve kültürel bir miras olarak karşımıza çıkmaktadır. Dolayısıyla yukarıda bahsettiğimiz bilinçle kaleme aldığımız bu monografik eser sayesinde Sarmaşık kaplıcası kalıcı hale getirilerek, kültürel bir değer olarak insanlığın ortak mirası kabilinden gelecek kuşaklara kitabi bir hafıza olarak emanet edilmek istenmiştir."* Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere yazar, Sarmaşık Kaplıcası'nın karşılaştığı tehdit ve tehlikeleri dayanaklarıyla birlikte ortaya koymuş ve yetkililerin dikkatini o yöne çekmek istemiştir.

Yazar, ele aldığı konuya uygun bir yapı ve içerik sunarak yazım amacına başarıyla ulaşmıştır. Kitap içeriğinde belirlenen başlıklar doğrultusunda konu derinlemesine incelenmiştir. Ana kaynakların (*arşiv belgeleri, salnameler ve gazetelerin*) konuya ve bütüne uygun olarak kullanılması, eserin hem bilimsel hem de amaca uygun bir nitelik taşımasını sağlamıştır. Ayrıca, disiplinler arası bir perspektifle yapılan değerlendirmeler kitabın bilimsellik yönünü güçlü kılmıştır.